

ling zou laten
degende is zelfs
destijds hopen
eid en de bit-
teel plaats ge-
het ook nog
heer Charles
rengen van de
het inroepen
scheidsgerecht
aar juist onze
is, om te begrij-
an hun oordeel
den zelfs nog
matig te be-
dr. J. H. Gun-
hoogen moed
zijn ongelijk
te erkennen,
wat het ons
de betrekke-
nate zijnerzijds
an. Jarenlang
lijk vertrouwd
in die na De
zelf aangewe-
school is ge-
ook in den
rboeken werd,
ijne opvatting
treven.
zijn oordeel is
zaak van on-
st. Een der
isternis, waar-
gen den broe-
anders dan
jin, dat deze
t wat hij toen
visie op zijn
voor ons wei-
oogenblik in,
al, door zijn
door deze
edaan.
vroeger even
dagen ge-
jaar geleden
ander inzicht
e er bij: Dag-
ig, om het on-
trooide booz-
ot, uit te wie-
na onmogelijk
eijlijkheid om
is zulk een
nog veel ern-
waarin Dr.
vond in de
tijd een ver-
op van deze
idig niet te
it dat, gelijk
ing ons ver-
ijnd duizenden
als „zedelijk
het zal veel
kele houder-
te kennis ne-
tie telooft
dere dingen
ven.
swegen voor
ning in 1887
en zal blij-
e hij thans
gegewijzigd
de het pijn-
ding weg-
hoeft, hem
nigen.
chrift gaan
hem eens,
n zich in de
ontwikkeld
iet goed is,
te verschil-
niet gedaan,
e religieuze
e kerkelijke
legd.
niet geheel
coördinatie
Maar wat
de plurifor-
u zijn.
en tusschen
Europa zelf
hil tusschen
e van een
e sprekend
ag der kerk
onderschei-
en natien,
tionale plu-
der kerk
de volken
n kwamen.
Gunning te
rschepping
veelvormig
even, maar
teelvormige
ar ze haar
schwording
de kerken
elijk leven.
rder in.
st afleiden
idzaam is,
rdeel over
doleantie-
n, al wat
roken, ge-
volkomen-
d te goed,
rzelenniet
ook hierin
met waren.
vankelbaar

overtuiging, dat hetgeen ons in 1886 dreef was: „een klein beginsel der ons bevolen gehoorszaamheid“, en het is die vaste en heerlijke overtuiging, die ons al die jaren te midden van smaad en verdachtmaking staande hield.
Het feit is nu eenmaal niet weg te cijferen, dat van ons geëischt werd, dat we tot het H. Avondmaal tweehonderd jongelieden toelieten, die publiekelijk bekend stonden, niet in het bloed der verzoening te gelooven.
Dat staande voor dien eisch, de Opzieners der Gemeente toen geweigerd hebben hierin voor het bevel der Synode te zwichten, is en blijft een daad der gehoorzaamheid aan den Koning der Kerk, die hij met zijn zegen achtervolgd heeft.
Dat Dr. Vos c.s. aan deze tweehonderd jongelieden de toelating tot het H. Avondmaal toen verleid hebben, is een daad van karakterloosheid geweest, die hen blijft aanklagen bij de Christelijke conscientie, en de vele opzieners in de Hervormde Kerken die nog steeds voortgaan met desgelijks te doen, vallen onder hetzelfde oordeel.
Tegenover deze nuchtere feiten maakt het spitsvondig betoog, waarmee men destijds zijn „blijven“ goedsprak, op ons niet den allergeringsten indruk, en wel antwoorden er niet op, al bestreden we telkens opnieuw de kerkrechtelijke verhouding die hier aan het licht komt.
Allen spreken we ditmaal met het riddelijk voorbeeld van Dr. Gunning voor oogen, de blacht uit, dat met name die broeders, die tot 1886 den strijd met ons gestreden hebben, in 1886 eerst aarzelden, toen tegen ons kozen en ten slotte zich zoover vergaten, dat ze zich niet onttogen ons te asteren en in allerlei Besturen ons te vonnissen. Laat ons hopen dat ook zij zich eerlang op hun beurt tot eene revisie van hun oordeel zullen ontpakken.
Voor ons zelf hebben we dit niet nodig. Onze positie is thans gewonnen, en rustig bouwen we op het geleide fundament voort.
Maar we zijn overtuigd dat zoolang die revisie ook van die zijde uitblijft, er een geestelijk kwaad blijft rondwaren in kringen, die ons het naast staan, en wier geestelijke welstand met het oog op de toekomst der kerk zoo vurig door ons begeerd wordt.

Promotie in het buitenland.
Met warme belangstelling namen we kennis van de promotie van Dr. Keizer in Lausanne.
Zijn geschrift over *Turretinus en de Consensus* is metterdaad een degelijke studie en een goed geschreven tractaat over een niet zoo onbelangrijk stuk Dogmenhistorie.
Ook dient het gewaardeerd, dat deze Jeugdige geleerde, hoezeer promoveerende aan een niet Gereformeerde hoogeschool, toch geen oogenblik gearzeld heeft, kloek en beslist voor zijn Gereformeerde belijdenis uit te komen.
Bovendien schatten we de aanwinst, dat er onder ons een man opstaat, die in de Franse taal zich op geschikte wijze en vaardig weet uit te drukken, niet gering.
We twijfelen er dan ook niet aan, of er is van Dr. Keizer meer te verwachten. En mag in hem een kundig pleitbezorger voor onze beginselen tegemoet worden gezien.
Dat desniettemin deze promotie voor ons hare schaduwzijden heeft, verheelen we niet. Immers, tenzij er bijzondere redenen aanwezig ware, die den heer Keizer noopte naar Lausanne te gaan, ligt er in deze promotie nogmaals een niet onopgemerkt voorbijgaan van de Vrije Universiteit. Kwam dit een enkel maal voor, men zou er niet aan hechten; maar nu ditzelfde keer op keer plaats grijpt, ligt er uiteraard iets pijnlijks in.
De Vrije Universiteit trad met een zeldzaam moed, die in veler oog aan overmoed grensde, op voor een machtig beginsel, en meende er recht op te hebben, dat althans de broeders van Gereformeerde huize de energie van haar bedoelen eeren zouden.
Nu te moeten ervaren, dat juist zij, die ons het naast staan, er toe medewerken om haar invloed te verkleinen, is een verschijnsel, dat geen ander effect kan hebben, dan om den invloed der Gereformeerde beginselen voor de toekomst te verzwakken.
Ontmoedigen zal dit ons niet.
Wie formeel en materieel voor een heilig beginsel de worsteling aanvaard heeft, gaat rustig voort, wat tegenstand zich ook tegen hem verheft. Maar dit mag ons niet ontslaan van de verplichting, om tegenover zoo pijnlijke miskenning door broeders, die ons het naast staan, althans een enkel maal uit te spreken, dat we voor deze mindere waardschatting niet ongevoelig zijn, niet in persoonlijk zin, maar om des beginsels wille.
Ware de Universiteit van Lausanne een Gereformeerde Universiteit geweest, we zouden dit woord in de pen hebben gehouden.
Maar wie zelf Gereformeerd, een gereformeerde Universiteit in zijn eigen land voorbij gaat, om aan een niet-Gereformeerde Universiteit buitenslands zijn promotie te volbrengen, spreekt hierin iets uit, dat moeilijk te rechtvaardigen is.
Dieper gaan we hierop thans niet in. Maar Dr. Keizer zal het zelf in ons waardeeren, dat we, bij allen lof die we voor zijn studie hebben, liever dan van zijn studie te zwijgen, hiermede openlijk uit spreken, wat hij zelf zeer goed moet gevoeld hebben, en wat in onze Gereformeerde kringen toch niet aan de algemeene aandacht ontsnapt.

Recensie.
Johannes' Evangelie aan de gemeente toegelicht door J. van Andel, predikant te Gorinchem. Leiden. D. Donner.
Ds. van Andel, en om zijne medewerking aan de *Bazuin* en om zijne verklaring van den Ephezer- en den eersten Corinthier-brief en om menig ander theologisch werk bij heel ons volk bekend, geacht en bemind, heeft in het hierboven aangegeven geschrift onze uitlegkundige werken wederom verrijkt met eene schoone bijdrage.
In het Voorwoord zegt hij, dit boek te hebben geschreven voor de gemeente, en daarom heeft hij alleen weergegeven wat naar zijne meening de zin van den tekst is, zonder anderer gevoelens aan te halen, te wijzen of te bestrijden.
De opmerkelijke en eenigszins kundige lezer zal evenwel spoedig bemerken, dat Ds. van Andel zich niet ontslagen geacht heeft van de taak, de uitlegging van de meest gezaghebbende Schriftverklaarders na te gaan, en ook erkennen, dat hij van dien arbeid tot recht verstand van dit evangelie uitsluitend partij getrokken heeft.
Voorts merkt de schrijver op, dat al zal men hier en daar tusschen de uitlegging in een toepasselijk woord vinden, hij overigens aan het stichtelijke element geene opzettelijke plaats heeft ingeruimd. Hij wil volstrekt den waan niet voeden, dat de eigenlijke kracht der zaak buiten het woord zelf zou te zoeken zijn in de toepasselijke aanmerkingen.
Het doel, waarnaar hij met deze uitgave streeft, is „de liefde tot, en de bewondering van het vierde Evangelie bij de lezers te vermeerderen, en het geloof te sterken in Hem, wiens beeld het ons in zoo wonder-schoone kleuren schetst“.
Ik twijfel niet, of de heer van Andel zal dit schoone doel met zijne studie zeer zeker bereiken. Welk eene doordachte en gezonde verklaring der H. Schrift wordt ons hier geboden! En in welk een waardigen, wel verzorgden stijl!
Wilt ge een enkele proeve ten bewijze? Ziehier dan wat de geachte schrijver zegt van Joh. XV: 1^a: *Ik ben de ware wijnstok.*
„Zoo vangt Hij (Jezus) aan, wellicht naar aanleiding van het zien van eenen wijnstok op den weg. Voor Jezus is de natuurlijke wijnstok niets meer dan een schaduw, door den wezenlijken wijnstok in de zichtbare wereld geworpen. Die wezenlijke wijnstok is Hij zelf. Men lette er op, dat Christus iets anders doet dan zich zelf met den Wijnstok vergelijken. Er is hier meer dan eene toevallige overeenkomst, die gelegenheid tot vergelijking aanbiedt.
Christus ziet in den wijnstok iets onwezenlijks, dat er ja is, maar enkel als een ledige vorm, die zijne vervulling eischt, of als een afbeeldsel, dat naar het oorspronkelijke heenwijst, waarvan het afbeeldsel is. Welnu, wie den wijnstok wil zien, die geen vorm, geen beeld is, maar wezenlijkheid, den wijnstok, dien God op het oog had, toen Hij den wijnstok formeerde, zie Hem; de ware wijnstok is Hij!
Wie zou Hem juist in den wijnstok gezocht hebben? Eerder zouden wij het beeld van den Christus in den haren, hoogen eik zien. Christus gaat den eik echter voorbij, maar in den nederigen wijnstok, wiens onaanzienlijke stam in geenerlei opzicht den adel zijner vrucht verraadt, vindt Hij zich zelf weder. Ach! wat zijn wij dwaas! Die eik, waarin wij zijn beeld zouden zoeken, brengt slechts zwijnschijns voort, terwijl de wijnstok den beker der dankzegging vult, dien wij aan den heiligen disch opheffen“.
Ik ga niet met elke verklaring van Van Andel mede; zoo b.v. niet met die van Hoofdst. VIII: 56: „*Abraham heeft hem (mijnen) daad gezien en is verblijd geweest*“, waar hij meent, dat de Heere Jezus eene verborgenheid mededeelt uit het leven van Abraham, nadat hij ontslapen was. Calvin zegt van die uitlegging: „Ik weet niet, of soudanighe eene subtile uitlegging met den woorden Christi over een komt.“
M. i. is het beter zich daar aan onze kantteekening te houden, die zegt: „Abraham heeft mijn daad gezien, d. i. door den geloof, siende op de belofte Gods van deze komst“.
Dit zou mij echter niet beletten, indien het nog noodig ware, deze studie van den geachten Gorkumschen dienaar des Woords van harte aan te bevelen. Maar zijne werken behoeven bij ons volk geene aanbeveling. Men leest van Andel gaarne, en stelt, waarbij niet ten onrechte, in zijne Schriftverklaring vertrouwen.
Ook dit geschrift zal wel zijne lezers vinden, en geen lezer zal in zijne verwachting teleurgesteld worden.
's Schrijvers wensch, dat het moge bijdragen tot versterking van het geloof der Gemeente, vinde rijkelijk vervulling.
WIJNINGA.

Officiële Berichten.
Provinciaal Studiefonds (Noord-Holland).
De penningmeester verzoekt zeer dringend de Kerken te Amstelveen, Ankeveen, 's Graveland, Naarden, Nederhorst den Berg, Sloten, Sloterdiijk, Uithoorn, Beverwijk, Haarlem, Haarlemmermeer, Halfweg, Nieuw-Vennep, Velzen, Westzaan, Wormer, Wormerveer en Zaandam (A) ten spoedigste te collecteren.
H. THOMAS.
Purmerend, Mei 1900.

Prov. Synode van Drente.
De Provinciale Synode van Drente zal D. V. gehouden worden op **Woensdag 13 Juni** te Hoogeveen. Punten voor het Agendum zende men **vóór 22 Mei** aan het adres van den eerstondergeteekende.
Namens de roepende Kerk.
L. KUIJER, *Praesies.*
S. IJMKER HZ., *Scriba.*
Hoogeveen, 26 April 1900.

Classis Amsterdam.
De vergadering der Classis, te Amsterdam zal D. V. worden gehouden op **13 Juni a. s.** Stukken voor het Agendum worden bij ondergeteekende ingewacht tot **23 Mei a. s.**
Namens de roepende Kerk.
H. GROENENDIJK AZN.,
Vondelstraat 27.
J. EIJNKEL,
le Jan v. d. Heijdenstraat 156.
Amsterdam, 8 Mei 1900.

Classis Zwolle.
De Classis Zwolle heeft in hare vergadering van 3 Mei j.l. den Candidaat *J. Bosch Jr. te Zwolle*, praeparator geëxamineerd en met alle stemmen beroepbaar verklaard in de Gereformeerde kerken.
PH. W. H. ESRES, *h. t. Scriba.*

Classis Enkhuizen.
De Classis Enkhuizen, bijgestaan door Deputaten Synodi, heeft in hare vergadering, 1 Mei te Hoorn gehouden, den Candidaat *J. Sybrandus* peremptoir geëxamineerd en hem toegelaten tot de bediening des Woords en der Sacramenten.
VAN ANKEN, *Ch. Corr.*
Urk, 3-5-1900.

Classis Brielle.
De Classis Brielle heeft in hare vergadering van 19 April j.l., in tegenwoordigheid van Dep. Prov. ad ex. peremptoir onderzocht den Eerw. heer *H. A. v. Andel*, beroepen predikant te Zuidland, en hem met algemeene stemmen toegelaten tot den dienst des Woords en der Sacramenten. Stelte de Heere dien broeder tot een rijken zegen voor onze kerken.
Namens de Classis voorn.
A. DELFOS, *Act.*
H., 24-4-1900.

De kerkeraad der Gereformeerde kerk te Geldermalsen bericht aan collectanten, die, voor welk doel ook, in deze gemeente wenschen rond te gaan, dat aan de leden der gemeente verzoekt is, aan niemand ondersteuning te geven, die niet van eene aanbeveling van den kerkeraad is voorzien.
Aanvraag om zulk een aanbeveling zende men minstens drie weken tevoren in.
Namens den Kerkeraad voornoemd,
R. LOMAN, *Praesies.*

Uit de Pers.
Over de *Eerste Doopvraag* merkt Prof. Bavinek in de *Bazuin* van 11 Mei het volgende op:
DE EERSTE DOOPVRAAG.
De eerste vraag, die in ons doopsformulier aan de ouders gedaan wordt, heeft in de geschiedenis der Gereformeerde kerken nog meer aanleiding tot misverstand en twist gegeven, dan de tweede, op welke wij in de *Bazuin* van 20 April j. l. de aandacht vestigen.
De belijdenis, welke in de eerste vraag van de ouders wordt geëischt, dat n. l. onze kinderen in Christus geheiligd zijn, ontmoette in de kerk hier te lande hoe langer hoe meer bezwaar en tegenstand.
Toen de tucht in de kerk verwaarloosd werd en vele ouders hun kinderen ten doopheld, van welke men volstrekt niet naar waarheid getuigen kon, dat zij wandelden in den weg des verlossers, kregen ernstige predikanten bezwaar, om aan zulke ouders deze vraag voor te leggen.
Het bezwaar was van tweeërlei aard.
Ten eerste kon moeilijk aan ouders, die men eigenlijk op grond van hun belijdenis en wandel niet voor geloovigen hielden kon, de vraag worden gedaan, of zij bekend, dat de kinderen der gemeente in Christus geheiligd waren. Indien de ouders geen ware geloovigen en niet in Christus geheiligd zijn, hoe kunnen zij dit dan in waarheid belijden van het maad der gemeente?
En ten andere scheen het niet aan te gaan om van alle kinderen der gemeente zonder uitzondering te gelooven, dat zij waarlijk inwendig door den H. Geest in Christus geheiligd waren en daarom moesten gedoopt worden.
De eerste, die tegen deze vraag bezwaar maakte was de bekende Utrechtsche predikant J. van Lodensteyn, en vele anderen, vooral in de Provincie Utrecht, stonden hierin aan zijne zijde.
Maar de Provinciale Synode van Utrecht in Sept. 1876 achtte de bezwaren niet gegrond en schreef voor, dat men de formulieren stiptelijk zou lezen en er geen verandering in zou aanbrengen.
Dit hielp voor een tijd. Maar ongeveer een vijftig jaren later verheef zich de oppositie opnieuw. Vele predikanten begonnen eigenmachtig veranderingen in het formulier aan te brengen en vraagden aan de ouders bijv. of zij bekend, dat de kinderen der gemeente in Christus geheiligd konden of behoorden te zijn, of dat zij wellicht in Christus geheiligd waren, of dat zij in Christus geheiligd zijnde dat is indien zij in Christus geheiligd waren, als lidmaten zijner gemeente behoorden gedoopt te worden.
Hoeveel vele mannen in dien tijd de pen op namen, kwam destijds niet tot eene bevredigende oplossing. Maar het praktisch resultaat was, dat langzaam maar algeen in de kerk de opvatting gehuldigd werd, dat de woorden: *in Christus geheiligd* in voorworpelijken, uitwendigen, verbandmatigen zin waren te verstaan. Deze uitlegging heeft zich staande gehouden tot op dezen dag, maar zij is onkantoch de ware niet zijn.
Het sterkste bewijs, dat voor deze verklaring kan aangevoerd worden, is ontleend aan 1 Cor. 7:14.
Daar zegt Paulus, dat de kinderen van een

heilige vrouw, ook al is de mag ongeloofig, heilig zijn, want de ongeloofige echtgenoot is geheiligd door den geloovigen echtgenoot.
De heiligheid, welke de Apostel hier aan den ongeloofigen echtgenoot en aan de kinderen toeschrijft, is inderdaad niet anders dan in voorworpelijken, uitwendigen zin te verstaan. De ongeloofige echtgenoot zou anders niet ongeloofig kunnen heeten.
Maar ten eerste verdient het opmerking, dat Paulus hier volstrekt niet van den doop spreekt, of bedoelt te spreken. Zijne bedoeling is eene gansch andere. Hij wil n. l. aantoonen, dat een echtgenoot, die tot Christus bekeerd is geworden, daarom den anderen echtgenoot, die ongeloofig bleef, noch ook de kinderen behoort te verlaten of het huwelijk ontbinden moet. In een gezin, waar een der beide echtgenooten bekeerd werd, geeft de Christelijke belijdenis den toon aan; zij beoogt en regelt alle leven. Zulk een gezin is een Christelijk gezin. Het mindere dient het meerdere, het lagere volgt het hogere. Ongeloofige echtgenoot en kinderen worden geheiligd door den geloovigen man of de geloovige vrouw.
Dat Paulus er niet aan denkt, om hieren bewijs voor den kinderdoop te geven, blijkt genoegzaam daaruit, dat, wanneer de heiligheid, waarvan hij spreekt, bij de kinderen voldoende grond ware voor den doop, deze het ook wezen zou bij den ongeloofig gebleven echtgenoot. Want hij zegt niet alleen van de kinderen, dat zij heilig zijn, maar ook van den ongeloofigen man, dat hij geheiligd is door de geloovige vrouw, en van de ongeloofige vrouw, dat zij geheiligd is door den geloovigen man.
Ten andere is het onbewijsbaar, dat de uitspraak in het doopsformulier: *in Christus geheiligd*, bedoelt te zijn eene aanhaling van een beroep op 1 Cor. 7:14. Er is toeh een groot onderscheid tusschen Paulus' woorden, dat de ongeloofige en de kinderen door de geloovige vrouw geheiligd en heilig zijn, en de woorden, welke het doopsformulier ontsluit, dat de kinderen in Christus geheiligd zijn. Deze uitspraak doet veeleer denken aan teksten als Joh. 17:17, 1 Cor. 6:11, Ef. 5:26, Hebr. 2:11, 10:10 etc.
En ten derde, ook al zou de opsteller van het formulier met de uitspraak: *in Christus geheiligd* aan 1 Cor. 7:14 gedacht hebben, dan zou daaruit alleen volgen, dat hij dezen tekst verkeerd heeft opgevat. En dat gebeurt meer, ook wel in onze Gereformeerde belijdenisschriften. In de 56e vraag van onze Catechismus wordt bijv. 1 Cor. 2:9 toegepast op de hemelse zaligheid, terwijl Paulus daar ter plaatse van de zaligheid, die in Christus verscholen en den geloovigen hier op aarde geschonken is, zegt, dat geen oog het gezien en geen oor het heeft gehoord en het in menschen hart is opgekomen, wat God bereid heeft dien die Hem liefhebben.
Afgedaacht van dit beroep op 1 Cor. 7:14, dat niet ter zake dient, is er geen enkel bewijs, dat de woorden *in Christus geheiligd* alleen in uitwendigen, verbandmatigen zin zouden te verstaan zijn.
Daarover nog iets de volgende week.
BAYINCK.

Het vraagstuk van den H. Doop blijft de geesten spannen, en dit kan niet anders, daar elke worsteling op kerkelijk gebied zich ten slotte altoos in een sacramentele quaestie concentreert.
Vooraf met het oog daarop dient elk onderzoek over de Doopvragen hoogelijk te worden gewaardeerd.
We wachten nu op het vervolg.

INGEZONDEN STUKKEN.
(Buiten verantwoordelijkheid der Redactie.)
Hooggeachte Redacteur!

Wel zeer mijn dank voor de belangstelling, die in de kritiek van den W.E.W. ZG. heer Wijninga aangaande de pas verschenen „Beknopte Hermeneutiek“ gebleken is. Daarbij verzoek ik vriendelijk een kort woord, volstrekt niet van antikritiek, maar van verantwoording, te mogen voegen.
De heer Wijninga wil den weg aangegeven hebben, waarlangs de exegete den verborgen zin, dien de Heilige Geest mogelijk bedoeld heeft, kan ontdekken, en, als ik goed zie, door middel van de allegorische interpretatie, door welke hij meent niet alleen de „bewuste gedachten van de auteurs secundarii, Jeremia, Paulus e. a.“, maar ook „de meening des H. Geestes“ te kunnen „vertolken en aangeven“. Precies als Dr. Hermann Olshausen in zijn „tiefern Schriftsinn“ en zijne „biblische interpretation“. Indien wij evenals de apostelen de belofte van de onfeilbare leiding des H. Geestes van den Heere Jezus ontvangen hadden, dan zou ik met den heer Wijninga willen medegaan en nog meer van de woorden der apostelen trachten te begrijpen, dan zij zelve ervan begrepen hebben. In deze kan ik echter met de stelling van Olshausen: „Vast te stellen is, dat de Schrift geen anderen zin heeft nevens den eenvoudigen woordelijken zin (Wortsinn), maar slechts onder denzelfden, denzelfden slechts dieper liggend“ (p. 190), Ein Wort ü tiefern Schriftsinn, Königsberg, 1824, A. W. Unzer, mij niet verenigen en ben tevreden met te weten te komen, wat de apostelen wisten, hetgeen de heer Wijninga bedoelt, behoort m. i., althans inzake het O. T., formeel tot de homiletiek, materieel tot de dogmatiek en niet tot de hermeneutiek, in welke het nu eenmaal en voor goed om de bedoeling van schrijver of spreker en niet om die van den auctor primarius te doen is. Ik stem echter toe, dat de hermeneutiek van tegenwoordig nog niet volledig is, maar dat op de dogmatische nog noodwendig, zooals ik D. V. later hoop te mogen uiteenzetten, de pathetische interpretatie volgen moet ter onderzoek van het gemoedsleven, de aandeningen, die den schr. of spr. betreffen bij de gesproken of geschrevene woorden. Naar deze hebben m. i. alle allegoristen en mystici, dus wellicht ook de heer Wijninga, gezocht en getast, zonder den juiststen term er voor te vinden.
Mag ik ten slotte den heer Wijninga vragen, wat hem dunkt van de verklaring der teksten, overeenkomstig onze Formu-

lieren van eenheid tegenover den heer Doedes aangegeven?
Met bijzondere hoogachting
U.E.W. dw. dnr.
T. DALHUIJSEN,
Predikant.
Wanswerd, 10 Mei 1900.

Buitenland.
Duitschland. Hofprediker Stöcker over het doen van belijdenis.
In 1897 had te Cassel den 28sten April de eerste vergadering plaats van de „vrije kerkelijk-sociale conferentie“. Sedert dien tijd heeft de conferentie nog vier malen vergaderd en steeds was de belangstelling groot. De conferentie heeft ten doel op het standpunt van de reformatie licht te verspreiden over de quaesties, die het sociale leven in het leven roepen. Dit jaar kwam de conferentie te Erfurt samen en over hare vergadering wenschen wij het een en ander mede te deelen.
Opmerkelijk is het dat de vraagstukken, die het kerkelijk leven betreffen, op dit congres de meeste belangstelling trokken. De eerste samenkomst had ten doel om de schare duidelijk te maken welk kerkbegrip men zich moest vormen. Men sprak over de licht- en schaduwzijde van de staatskerk, terwijl de gewezen hofprediker Stöcker daarbij uitsprak, dat een staatskerk en een landkerk inderdaad een volkskerk zijn.
Onder volkskerk verstaat men ook in Duitschland eene gemeenschap die geen belijdenis heet, die een getrouw beeld oplevert van de geestelijke gedeeldheid van het volk, waarin zij optreedt. Stöcker sprak de hoop uit dat het geheele volksleven door den zuurdeesem van het Evangelie zou doordruurd worden, maar van eene volkskerk wil hij niets weten. Hij sprak de gedachte uit dat de kerk zich heeft te openbaren als de gemeenschap der geloovigen, wanneer zij rijpen wil tot een triomferende kerk.
De zaal was tot de laatste plaats gevuld toen Stöcker het onderwerp ter sprake bracht, dat zoovele geesten in de laatste jaren bezig hield: de praktijk die tot, hiertoe in de confirmatie gebruikelijk was. Hij sprak hierbij de volgende gedachten uit:
„Ondragelijke misstanden zijn openbaar geworden. De christelijke persoonlijkheid ulydt schade, velen bezondigen zich in eene heilige ure doordat zij en doen twijfelen aan de betrouwbaarheid van hun persoon en zich bezondigen aan de waarheid der geloofsbelijdenis. Zij krijgen het bewustzijn dat zij mondig zijn, zij beginnen te gevoelen, dat de kerk hun dingen opgedrongen heeft, die zij niet hebben wilden en daarom laten zij de kerk voor wat zij is, gelijk de kerk hen gelaten heeft, wat zij zijn. Wat moet men daartegen doen? Sommigen zeggen: laat ons de belijdenis des geloofs op later leeftijd stellen, gelijk dit in Holland geschiedt; Nederland heeft veel zegen, vele Christelijke bevestigde persoonlijkheden doordat het regel is dat men op later leeftijd belijdenis doet. De godsdienstleeraars aan de hoogere scholen wenschen dit ook. Ik houd niet er voor dat een andere weg gemakkelijker te bewandelen is, namelijk voor de groote massa van kinderen en deze is: iomsaking van het heilig avondmaal, van de gelofte en van de belijdenis van de confirmatie. Dan blijft het kerkelijk onderwys van het 14de tot het 14de jaar voortgaan: het wordt besloten met een kerkelijke inzegening. Waarom duren de bestaande misstanden voort? Men wil het geloof, ik kan eigenlijk zeggen den waan, niet opgeven, dat wij nog een volkskerk hebben. Maar wanneer wij het woord van Paulus aangaande het onwaardig eten en drinken gelooven, moeten wij de gangbare praktijk veranderen. Onhoudbaar is het volgende: de kinderen beloven en belijden op 14-jarigen leeftijd, wat zij meestal niet kunnen overzien, dikwijls reeds na korten tijd verbreken, en wanneer zij nu een tien of elf jaren later dikwijls onbeschaamde verachters des woords geworden zijn, heeft de man het recht aan alle werkzaamheden der gemeente deel te nemen en over haar wel of wee mede te beslissen! In Berlijn hebben herbergiers zich aangeengesloten tot een „comité van de liberale herbergiers“ en zij hebben in zes gemeenten de overwinning behaald! Op geen enkel terrein van het leven waarop men iets dergelijks dulden zou. Het prijsgeven van de kerk aan onkerkelijke massa's is een gruwel. Eene scheiding moet plaats hebben. Men moet niet zeggen: maatregelen beduiden niets. Water zonder kanalen, ook wanneer het goed water is, verwoest de landerijen“.
Aldus Stöcker. Wij kunnen uit deze woorden opmerken, dat de gewezen hofprediker, die zich zulk een goeden naam in het Christelijk Duitschland verwierf, zich niet kan vinden in de toestanden gelijk die van lieverlede in de Pruisische landkerk geworden zijn. De kerk neemt op den leeftijd van 14 jaren jeugdige lidmaten aan, deze kinderen worden eenmaal meerderjarig en dan hebben zij in de gemeente stemrecht.
Dit zou zoo verkeerd niet zijn, wanneer er maar over de leden der kerk tucht uitgeoefend werd. Doch hofprediker Stöcker noch een van zijne medestanders liet in zijn reformaat de mogelijkheid om daartoe te geraken ook maar doorschieten. Men schijnt in Duitschland te